

В. О. Ничик,
аспірант, Державний торговельно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-3209-043X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.15.254

НАПРЯМИ ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

V. Nychyk,
Postgraduate student, State University of Trade and Economics

DIRECTIONS OF FINANCIAL AND BUDGETARY POLICY IN THE CONTEXT OF ECONOMIC TRANSFORMATION

У статті розкрито сутність формування фінансово-бюджетної політики в умовах трансформації економіки. Важливим є, що фінансовий механізм передбачає концентрацію та перерозподіл фінансово-економічних ресурсів, орієнтацію економіки на інноваційний розвиток, забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку, підвищення добробуту населення. На сучасному етапі розвитку фінансово-бюджетна політика стимулює внутрішній попит, що підтримує достатньо високий рівень зайнятості, активізує інвестиційні процеси. Визначено, що розробка і реалізація фінансової політики мають базуватися на науково обґрунтованих концептуальних засадах, що дозволить досягти рівня збалансованості фінансової системи, підвищити ефективність фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства. Фінансова політика, як важливий інститут економічної системи, має відігравати провідну роль у визначенні цілей та завдань структурної трансформації податкової, бюджетної систем із одночасним підвищенням якості їх управління. Необхідним є підвищення ефективності видатків бюджету, збільшення частки фінансування національної оборони, особливої уваги потребує вдосконалення механізму бюджетного планування. На теперішній час розвитку економіки особливої актуальності набуває реалізація стимулюючої фінансової політики держави, яка має бути спрямована на відновлення позитивної динаміки економічного зростання, посилення конкурентоспроможності національної економіки та підвищення рівня добробуту населення. Фінансово-бюджетна політика відіграє важому роль як ефективний інструмент забезпечення економічного розвитку держави. Ефективність реалізації фінансово-бюджетної політики значною мірою залежить від якісного функціонування інституційних механізмів та рівня їх адаптованості до поточних умов і викликів. Формування фінансової політики має базуватися на науково обґрунтованих засадах, що дозволить забезпечити її збалансованість та результативність. Бюджетно-податкова політика має бути спрямована на зміцнення людського капіталу, конкурентоспроможності економіки. Від рівня обґрунтованості рішень щодо оподаткування, управління бюджетними видатками, регулювання дефіциту залежать перспективи соціально-економічного розвитку країни.

The article reveals the essence of the formation of financial and budgetary policy in the context of economic transformation. It is important that the financial mechanism provides for the concentration and redistribution of financial and economic resources, the orientation of the economy towards innovative development, ensuring balanced socio-economic development, and increasing welfare population. At the current stage of development, fiscal policy stimulates domestic demand, which supports a sufficiently high level of employment, and activates investment processes. It has been determined that the development and implementation of financial policy should be based on scientifically sound conceptual principles, which will allow achieving a level of balance financial system, to increase the efficiency of financial support for the socio-economic development of society. Financial policy, as an important institution of the economic system, should play a leading role in determining the goals and objectives of the structural transformation of the tax and budget systems while simultaneously improving the quality of their management. It is necessary to increase the efficiency of budget expenditures, increase the share of national defense financing, and special attention needs to be paid to improving the budget planning mechanism. At the present time of economic development, the implementation of a stimulating financial policy of the state, which should be aimed at restoring positive dynamics of economic growth, strengthening the competitiveness of the national economy and increasing the level of well-being of the population. Fiscal policy plays a significant role as an effective tool for ensuring the economic development of the state. The effectiveness of the implementation of fiscal policy largely depends on the quality functioning of institutional mechanisms and the level of their adaptability to current conditions and challenges. The formation of financial policy should be based on scientifically sound principles, which will ensure its balance and effectiveness. Fiscal policy should be aimed at strengthening human capital and the competitiveness of the economy. The prospects for the country's socio-economic development depend on the level of justification of decisions on taxation, budget expenditure management, and deficit regulation.

Ключові слова: фінанси, бюджет, фінансово-бюджетна політика, бюджетний механізм, трансформація економіки.

Key words: finances, budget, fiscal policy, budgetary mechanism, transformation of the economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері розвитку фінансово-бюджетних відносин можна назвати праці Ш. Бланкарта [1], Дж. М. Кейнса, А. Парето, К. Рау, В. Танзі, П. Самуельсона, Дж. Стігліца. Питання фінансово-бюджетної політики досліджуються у працях вітчизняних вчених: Т. Канєвої [2, 6], С. Качули [4], І. Лук'яненко, А. Мазаракі, В. Макогон [7, 10], І. Любчак [8], М. Пасічного [2, 6], Ю. Радіонова, М. Тітарчука [7, 10], В. Федосова, І. Чугунова [2—10] та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основним завданням дослідження є розкриття сутності та удосконалення механізмів формування фінансово-бюджетної політики в умовах трансформації економіки. Важливим є, що реалізація фіскальної політики потребує збалансованого підходу, який має забезпечити належне фінансування бюджетних зобов'язань і водночас створити умови для стійкого економічного зростання. Інституційна трансформація податкової системи має стимулювати залучення інвестицій у реальний сек-

тор економіки, забезпечити ефективність її впливу на соціально-економічне середовище. Необхідним є формування фінансово-бюджетної політики, включаючи регулювання бюджетних доходів і видатків, дефіциту бюджету, державного боргу, валютного курсу, платіжного балансу, що має здійснюватися з урахуванням обмеження бюджетних ресурсів.. Доцільним є розвиток сучасних підходів до формування дієвого фінансового планування, що має враховувати систему пріоритетів економічного та соціального розвитку країни і передбачати механізми реалізації поставлених цілей. Державні фінанси набувають особливого значення як інструмент впливу на суспільне відтворення, стимулювання економічного зростання, модернізацію структури економіки, розвиток основних галузей і прискорення науково-технічного прогресу. У сучасний період трансформаційних змін особливого значення набуває підвищення ефективності фінансово-економічної політики держави з урахуванням воєнного стану.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Фінансова політика виступає потужним інструментом стимулювання економічного розвитку держави. Формування пріоритетних напрямів фінансової політи-

ки сприяє зростанню результативності структурних змін в економіці, удосконаленню соціальної сфери, розвитку людського капіталу як основного чинника національного добробуту. Важливою передумовою ефективності фінансової політики є її виважене формування й реалізація з урахуванням впливу як екзогенних, так і ендегенних факторів на функціонування національної економіки. Доцільним є запровадження виваженого фінансово-бюджетного регулювання, орієнтованого на сучасні економічні реалії, зокрема на підтримання позитивних тенденцій економічного зростання, зменшення частки державного боргу у валовому внутрішньому продукті, зниження боргового навантаження на державний бюджет. Ефективність реалізації фінансово-бюджетної політики значною мірою залежить від якісного функціонування інституційних механізмів та рівня їх адаптованості до поточних умов і викликів. У сучасний період трансформаційних змін особливого значення набуває підвищення ефективності фінансово-економічної політики держави з урахуванням воєнного стану. Такий підхід передбачає здатність фінансово-бюджетної політики сприяти стабілізації економіки в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів. Розробка і реалізація фінансової політики мають базуватися на науково обґрунтованих концептуальних засадах, що дозволить досягти рівня збалансованості фінансової системи, підвищити ефективність фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства. Фінансова політика, як важливий інститут економічної системи, має відігравати провідну роль у визначенні цілей та завдань структурної трансформації податкової, бюджетної систем із одночасним підвищенням якості їх управління. Рівень реалізації інституційних механізмів фінансової політики значною мірою визначає темпи та сталість економічного розвитку країни. У сучасних умовах трансформацій економіки важливим є підвищення ефективності фінансово-економічної політики. Формування фінансової політики має базуватися на науково обґрунтованих засадах, що дозволить забезпечити її збалансованість та результативність.

Бюджетно-податкова політика має бути спрямована на зміцнення людського капіталу, конкурентоспроможності економіки. Від рівня обґрунтованості рішень щодо оподаткування, управління бюджетними видатками, регулювання дефіциту залежать перспективи соціально-економічного розвитку країни. Реалізація фіскальної політики потребує збалансованого підходу, який має забезпечити належне фінансування бюджетних зобов'язань і водночас створити умови для стійкого економічного зростання. Інституційна трансформація податкової системи має стимулювати залучення інвестицій у реальний сектор економіки, забезпечити ефективність її впливу на соціально-економічне середовище. В умовах економічної трансформації актуальним є посилення ролі держави у регулюванні соціально-економічних процесів, удосконалення управління бюджетно-податковою системою. Формування фінансово-бюджетної політики, включаючи регулювання бюджетних доходів і видатків, міжбюджетних відносин, дефіциту бюджету, державного боргу, платіжного балансу, має здійснюватися з урахуванням обмеження бюджетних ресурсів. Податкова політика держави має забезпечи-

ти стабільні джерела фінансування соціальної сфери, сприяти створенню умов для економічного зростання. Бюджет виконує важливу функцію інструменту соціального розвитку, зокрема, вплив на рівень добробуту населення здійснюється через встановлення мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму, тарифної сітки та посадових окладів бюджетників. У межах наявних фінансових можливостей держава прагне підвищити соціальні стандарти життя та матеріальне забезпечення незахищених верств населення.

Необхідним є підвищення ефективності видатків бюджету, збільшення частки фінансування національної оборони, особливої уваги потребує вдосконалення механізму бюджетного планування. Серед пріоритетних заходів податкової політики у контексті зниження податкового навантаження з метою формування сприятливих умов для ведення господарської діяльності слід визначити не стільки зниження ставок оподаткування, скільки здійснення інституційних трансформацій у системі взаємовідносин між фіскальними органами та платниками податків. Важливою складовою є розвиток сучасних підходів до формування дієвого фінансового планування, що має враховувати систему пріоритетів економічного та соціального розвитку країни і передбачати механізми реалізації поставлених цілей. У межах стратегічного фінансового планування вирішуються питання забезпечення стійкості та конкурентоспроможності економіки, підвищення соціальних стандартів і забезпечення обороноздатності держави. Для підвищення ефективності фінансової політики необхідним є постійний розвиток системи прогнозування фінансово-бюджетних показників. Державні фінанси набувають особливого значення як інструмент впливу на суспільне відтворення, стимулювання економічного зростання, модернізації структури економіки, розвиток ключових галузей і прискорення науково-технічного прогресу. Зокрема, через збільшення державних інвестицій активізується попит на робочу силу, що позитивно впливає на зростання зайнятості та обсягів виробництва. Державний і місцеві бюджети, фінансуючи соціальні програми, одночасно підтримують рівень внутрішнього попиту. Фінансова система виступає інструментом реалізації пріоритетних напрямів державної політики впливу на економічні та соціальні процеси. має враховувати специфіку національної економіки, рівень розвитку фінансових інститутів. Фінансовий механізм передбачає концентрацію та перерозподіл фінансово-економічних ресурсів, орієнтацію економіки на інноваційний розвиток, забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку, підвищення добробуту населення.

На сучасному етапі розвитку фінансово-бюджетна політика стимулює внутрішній попит, що підтримує достатньо високий рівень зайнятості, активізує інвестиційні процеси. Поєднання цих напрямів є вирішальним для результативності структурних перетворень, забезпечення узгодженості фінансово-економічної політики. Фінансова політика держави повинна забезпечувати належне виконання функцій соціального захисту і соціального розвитку. Це передбачає узгодження цілей фінансової політики з цілями соціально-економічного розвитку, вдосконалення середньострокового планування соціальних видатків, формування стандартів на-

дання соціальних послуг. Державна фінансова політика є ваговою складовою економічної політики держави, яка, справляючи вплив на суспільний розвиток. У межах цієї політики визначаються ключові напрями економічного зростання, встановлюється загальний обсяг фінансових ресурсів, окреслюються їх джерела та напрями використання, розробляються відповідні механізми стимулювання соціально-економічних процесів. Зазначена політика являє собою систему державних заходів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування фінансової системи, активізацію економічного розвитку та створення необхідного підґрунтя для реалізації державою своїх функцій і виконання поставлених завдань. В умовах сучасних економічних трансформацій особливої актуальності набуває проблема забезпечення фінансової збалансованості. Саме тому особливо важливим є дослідження теоретичних засад та обґрунтування напрямів реалізації державної фінансової політики. Окрім розробки прогнозних показників бюджету на середньострокову перспективу, важливим є також визначення бюджетної стратегії, що дозволить підвищити керованість бюджетного процесу. Для реалізації збалансованої бюджетної політики необхідно зосередитись на подальшому розвитку методологічних основ середньострокового бюджетного прогнозування, удосконаленні програмно-цільового підходу до планування видатків, посиленні взаємозв'язку між річним і перспективним бюджетним плануванням. Водночас необхідно посилювати стимулюючу функцію податкової системи, адаптуючи її до пріоритетів державної соціально-економічної політики.

Суттєвого значення набуває подальше спрощення процедур виконання податкових зобов'язань, підвищення якості податкових послуг, скорочення часових витрат на сплату податків, одночасно із посиленням ефективності податкового контролю. Рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через видаткову частину бюджету та її структура змінюються відповідно до макроекономічної ситуації в країні. Динаміка бюджетних видатків залежить від змін у фінансовій системі, процесів фінансової інтеграції, економічної динаміки та демографічної структури населення. Поетапне зростання видатків на соціальний захист стало необхідним для посилення соціальної складової бюджетної політики й підвищення рівня доходів малозабезпечених верств населення. Важливим залишається узгодження пріоритетів соціального захисту з фінансовими можливостями держави, удосконалення системи пенсійного забезпечення. Зростання бюджетних видатків повинно супроводжуватись підвищенням результативності бюджетної політики, що визначається на основі комплексної оцінки показників бюджетних програм. Пріоритетним напрямом державної політики виступає розвиток людського капіталу, оскільки він є ключовим фактором зростання продуктивності соціально-економічних відносин. Становлення бюджетних відносин є похідним від розвитку економіки, проте можливості бюджету як інструменту макроекономічного регулювання значною мірою залежать від умов і результатів виробництва та рівня розвитку економічних відносин.

Бюджетна політика функціонує як адаптивний інструмент, здатний реагувати на внутрішні та зовнішні

зміни економічного середовища, забезпечуючи економічний розвиток держави. Механізм впливу державних видатків на сукупний попит і виробництво передбачає їх збільшення під час економічного спаду та зниження в періоди зростання, що дозволяє здійснювати антикризове регулювання. Таким чином, пріоритети бюджетної політики мають визначатися в залежності від етапів економічного циклу, фінансового стану держави й запасу стійкості бюджетної системи. Це потребує впровадження відповідних інструментів бюджетного механізму на кожному конкретному етапі економічного розвитку. Методологічна база фінансового регулювання у сфері планування видатків бюджету ґрунтується на елементах програмно-цільового підходу: бюджетних програмах, виконавцях, системі показників результативності, інтеграція яких у бюджетний процес дозволила розширити інструментарій управління бюджетними ресурсами й зосередитись на досягненні конкретних результатів, що сприяє підвищенню ефективності бюджетного процесу. Підвищення обґрунтованості розподілу бюджетних ресурсів позитивно впливає на якість реалізації бюджетної політики. Врахування результативності виконання програм при формуванні бюджетних запитів дозволяє підвищити ефективність використання коштів і орієнтуватися на досягнення запланованих цілей. Сутність бюджетної політики як інструменту економічного регулювання виявляється в застосуванні бюджетної архітектури, узгодженості між усіма елементами бюджетної системи, що забезпечує вплив на темпи економічного зростання. Відповідно до стратегічних цілей економічного розвитку, зокрема підвищення її ендogenous потенціалу, виникає потреба у здійсненні інституційних змін у системі бюджетного регулювання, функціонування якої має відповідати структурі суспільних потреб і забезпечувати ефективну взаємодію між усіма учасниками бюджетного процесу. Досягнення цілей бюджетної політики значною мірою залежить від виваженого вибору та реалізації інструментів бюджетного регулювання. Тому ключовим завданням є чітке визначення пріоритетів бюджетної політики і результатів, яких слід досягти в процесі реалізації цієї політики. Суспільний розвиток зумовлює необхідність постійного вдосконалення взаємовідносин між суб'єктами бюджетного процесу, підвищення ефективності бюджетної політики в системі державного управління економікою.

ВИСНОВКИ

Фінансово-бюджетна політика відіграє вагомую роль як ефективний інструмент забезпечення економічного розвитку держави. У середньостроковій перспективі пріоритетними напрямами фінансової політики держави мають стати удосконалення інституційного фінансово-економічного середовища; підвищення ефективності фінансово-бюджетного планування та прогнозування; підвищення результативності бюджетної політики, забезпечення макроекономічної збалансованості. Фінансовий механізм є складовою системи державного регулювання економіки, що спрямована на досягнення збалансованого розвитку як економічної, так і соціальної сфер. В умовах поступового відновлення економічного зростання посилюється й активізується роль держави у розвитку як виробничо-

го, так і фінансового секторів, у посиленій економічній підтримці суб'єктів підприємницької діяльності, збільшенні обсягів фінансування науково-дослідних робіт за рахунок державного бюджету, зростанні частки державних інвестицій у структурі валових капіталовкладень, розширенні обсягів державних замовлень. Підвищення обґрунтованості розподілу бюджетних ресурсів позитивно впливає на якість реалізації бюджетної політики. Врахування результативності виконання програм при формуванні бюджетних запитів дозволяє підвищити ефективність використання коштів і орієнтуватися на досягнення запланованих цілей. На сучасному етапі розвитку економіки особливої актуальності набуває реалізація стимулюючої фінансової політики держави, яка має бути спрямована на відновлення позитивної динаміки економічного зростання, посилення конкурентоспроможності національної економіки та підвищення рівня добробуту населення. Бюджетна політика функціонує як адаптивний інструмент, здатний реагувати на внутрішні та зовнішні зміни економічного середовища, забезпечуючи економічний розвиток держави. Така політика покликана створити передумови для стабільного економічного зростання, ґрунтуючись на ефективному використанні фінансово-бюджетних інструментів державного впливу. Подальші наукові дослідження доцільно зосередити на забезпеченні збалансованого економічного розвитку суспільства.

Література:

1. Бланкарт Шарль. Державні фінанси в умовах демократії: пер. з нім., К.: Либідь, 2000. 654 с.
2. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В. Канева, М.Д.Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
3. Чугунов І.Я., Брижан К.В. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. 2017. № 32/1. С. 241—251.
4. Чугунов І.Я., Качула С.В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. Вісник КНТЕУ. 2020. № 2. С. 87—98.
5. Chugunov I.Y. Budget mechanism for regulation of economic development. K.: NIOS, 2003. 488 p.
6. Budget policy of social development. Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. and other. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.
7. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Krykun T. The budget policy of Ukraine under martial law. Public and Municipal Finance. 2023, № 12 (1), pp. 1—11.
8. Chugunov I., Liubchak I. Budgeting under martial law. Scientia fructuosa. 2024. № 5. P. 4—14.
9. Chugunov Igor. Financial and Budgetary Policy as a Component of the Resilience of State Finances and Socio-Economic Development of the Country. Demography and Social Economy. 2024 № 4 (58). P. 113—127.
10. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Nychyk V., Hrehul V. Financial support for the economy development of Ukraine. Financial and credit activity: problems of theory and practice, 2024, № 1 (54). PP. 307—315.

References:

1. Blankart, Sh. (2000), *Derzhavni finansy v umovakh demokratii* [State finances in the conditions of democracy], Lybid', Kyiv, Ukraine.
2. Chuhunov, I.Ya. Kanieva, T.V. and Pasichnyi, M.D. (2018), *Biudzhethno-podatкова polityka u systemi rehuliuвання ekonomiky: monohrafiia* [Budget and tax policy in the system of economic regulation], Hlobus-Press, Kyiv, Ukraine.
3. Chuhunovm I.Ya. and Bryzhanm K.V. (2017), "Budgetary policy in the context of economic transformation", *Ekonomichnyj visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmel'nyts'kyj derzhavnyj universytet imeni Hryhoriia Skovorody*, vol. 32/1, pp. 241—251.
4. Chuhunov, I.Ya. and Kachula, S.V. (2020), "State financial policy to ensure the social development of society", *Visnyk KNTEU*, vol. 2, pp. 87—98.
5. Chugunov, I.Y. (2003), *Budget mechanism for regulation of economic development*, NIOS, Kyiv, Ukraine.
6. Chugunov, I. Kaneva, T. and Pasichnyi, M. (2018), *Budget policy of social development*, Scientific Route, Tallinn, Estonia.
7. Chugunov, I. Makohon, V. Titarchuk, M. and Krykun, T. (2023), "The budget policy of Ukraine under martial law", *Public and Municipal Finance*, vol. 12 (1), pp. 1—11.
8. Chugunov, I. and Liubchak, I. (2024), "Budgeting under martial law", *Scientia fructuosa*, vol. 5, pp. 4—14.
9. Chugunov, I. (2024), "Financial and Budgetary Policy as a Component of the Resilience of State Finances and Socio-Economic Development of the Country", *Demography and Social Economy*, vol. 4 (58), pp. 113—127.
10. Chugunov, I., Makohon, V., Titarchuk, M., Nychyk, V., and Hrehul, V. (2024), "Financial support for the economy development of Ukraine", *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 1 (54), pp. 307—315.

Стаття надійшла до редакції 28.07.2025 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663